

Avrupa'da Aşırı Sağ Kabuk Değiştiriyor

Oğuz GÜNGÖRMEZ*

Özet

2022 yılı, Avrupa'daki aşırı sağ partiler açısından oldukça hareketli geçti. Fransa, İtalya ve İsveç gibi önde gelen AB ülkelerindeki seçim sonuçları, aşırı sağın Avrupa kıtasındaki geleceğine dair önemli mesajlar verdi. Bunun yanı sıra 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna topraklarını işgal etmeye yönelik başlattığı savaş ve akabinde yaşanan tartışmalar, Rusya ile dirsek temasında olan söz konusu partileri bir açmaz içine soktu. Son olarak İtalya'da Salvini'nin yanı sıra Meloni gibi yeni bir siyasi figürün ortaya çıkarak aşırı sağ cepheyi etrafında toplaması ya da Fransa'da Marine Le Pen'in, Le Pen ailesinin yadigarı olan Ulusal Birlik parti liderliğini 27 yaşında bir siyasetçiye devretmesi ve aşırı sağın kabuk değiştirmeye başladığı yorumlarının yapılmasına yol açtı. Bu yazıda Avrupa'daki aşırı sağ parti ailesinin yaşadığı güncel gelişmelere ışık tutulması planlanıyor.

Anahtar Kelimeler: Aşırı Sağ, Avrupa Birliği, Popülizm, Marine Le Pen, Matteo Salvini

Giriş

Aşırı sağ kavramı genel hatları itibarıyla aşırı milliyetçi, yabancı düşmanı, ırkçı, kökten dinci ve gerici görüşlere sahip kişileri, grupları ya da siyasi hareketleri tanımlamak için kullanılıyor (Carlisle, 2005, s. 693). Avrupa'da yükselen aşırı sağ partiler de bu tanımlamaya uyarken, her geçen gün kendilerinden daha fazla söz ettirmeye başladılar. Her ne kadar sağ eğilimlerin güçlenmesini küresel bir trend olarak okuyan düşünürlerin sayısı her geçen gün artsa da, Avrupa kıtasının söz konusu tartışmada özel bir yere sahip olduğu görülüyor. Partilere bakıldığında beslendikleri ideolojiler ülkeden ülkeye değişse de siyasi duruşları ana hatlarıyla ortak noktalara ve referanslara dayanıyor. Öyle ki, Avrupa aşırı sağ parti ailesine bakıldığında ortak özellikleri arasın-

* İKV Uzmanı & İstanbul AB Bilgi Merkezi Koordinatörü | Marmara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Doktora Adayı, oguzgungormez@gmail.com, 05375134831.

Photo: Geçen Aralık (2021) ayında, Viktor Orbán ve Marine Le Pen Varşova'da el öptüler. Fotoğraf: Wojtek Radwanski, AFP

da milliyetçilik, yabancı düşmanlığı, Neonazi ilgisi ve tarihi revizyonizm anlayışı, göç ve mülteci karşıtlığı, AB karşıtlığı, merkantilist ekonomi politikalarına destekleri, popülizm, kutuplaştırmaya dayalı siyaset anlayışları bulunuyor (Güngörmez, 2021).

Avrupa'daki Son Seçimler ve Aşırı Sağın Performansı

Yıl içinde önde gelen AB ülkelerinde gerçekleşen genel seçimlerin ilki 10 ve 24 Nisan tarihlerinde Fransa'da gerçekleştirildi. Her ne kadar Emmanuel Macron ikinci turda oyların %58'ini alarak aşırı sağ lider Marine Le Pen'i mağlup etse de mecliste çoğunluğu kaybetti. Ayrıca aşırı sağcı Ulusal Birlik partisi, mecliste 89 koltuk kazanarak tarihi bir başarıya imza attı. (France 2022 - Presidential election, 2022) Fransa'daki seçim sürecinde Macron'un aşırı sağ cepheden oy

çalma uğruna izlediği "sağa kayma stratejisi" başkanlık seçiminin ikinci turunda karşısına Marine Le Pen'in çıkmasını sağlayarak olumlu sonuç üretse de parlamento seçimlerinde hezimetini beraberinde getirdi. Ana akım siyasi partilerin oy devşirme uğruna sağa kayması ve aşırı sağ söylemleri sahiplenmesi ile ilgili literatürdeki çıkarımlar Fransa parlamento seçimlerinde bir kez daha test edildi. "Taktikler aslını yaşatır" sözünü haklı çıkarır şekilde aşırı sağ söylemleri benimseyen ana akım siyasi partilerin Fransa'da da aslını yaşattığı görüldü.

Aşırı sağ partilere yönelik diğer önemli mesajlar İtalya ve İsveç seçimleri özelinde ortaya çıktı. İtalya'da son yıllarda yaşadığı skandallar sebebiyle ışığını kaybeden aşırı sağcı lider Matteo Salvini, bayrağı bir diğer sağcı figür olan Giorgia Meloni'ye kaptırdı.

Onun liderliğinde örgütlenen İtalya aşırı sağ ise 25 Eylül'deki seçimlerde tarihi bir başarı göstererek %26,2'lik oy oranıyla birinci parti geldi ve iktidar oldu (Italy's Parliamentary Election 2022, 2022). Benito Mussolini'den sonra yönetime gelen "ilk aşırı sağcı lider" unvanını taşıyan Meloni, AB antlaşmaları yeniden masaya yatırmak istemesiyle Brüksel'de ciddi rahatsızlığa sebep oluyor. "Önce İtalya ve İtalyan halkı" retorliğini seçim kampanyasının merkezine yerleştiren Meloni'nin, özellikle seçmenin COVID-19'la mücadele, ekonomik kriz ve enflasyon, göç ve mülteci sorunu, enerji krizi gibi konulardaki rahatsızlığının meyvesini topladığı belirtiliyor.

İsveç seçimleri de aşırı sağ partilere yönelik önemli mesajlar verdi. Özellikle sosyal demokrasinin kalesi ola-

rak nitelendirilen İsveç'teki seçim sonuçlarında, %20,5 oy oranıyla aşırı sağ parti olan İsveç Demokratlarının ikinci sırada yer alması oldukça dikkat çekti. İsveç'in bir göç ülkesi hâline gelmesini kampanyanın merkezine yerleştiren partinin, seçmene "İsveç'i yeniden güvenli bir hâle getirme" sözünü verdiği görüldü. 1980'li yıllarda kurulan ve Neonazi kökenleri sebebiyle diğer partiler tarafından siyasi izolasyona tabi tutulan partinin aldığı oy oranı, yeni dönemde aşırı sağın İsveç'te çok daha görünür hâle geleceğini gösteriyor (Polk, 2022). Hâliyle ana akım partilerin ana muhalefet hâline gelen aşırı sağ cepheyi ne kadar siyasi izolasyona tabi tutabilecekleri soru işaretleri barındırıyor.

Photo: İtalya Başbakanı Giorgia Meloni, 22 Ekim 2022 Cumartesi Quirinal başkanlık sarayında yemin ettikten sonra ayrılırken kameralara el sallıyor. [AP](#)

Photo: Moskova'da Vladimir Putin ve Marine Le Pen'in Portreleri. Getty Images aracılığıyla Vasily Maximov/AFP

Rusya Konusunda Yeniden Mevzilenme Arayışı

Rusya'nın Ukrayna'ya 24 Şubat 2022 tarihinde uluslararası hukuk teamüllerine aykırı şekilde müdahale etmesi, Avrupa'daki aşırı sağ partilerin kendilerini krizin ortasında bulmasına yol açtı. Öyle ki, bu partilerin genelde Rusya ile, özelde ise Putin yönetimi ile yakın ilişkilerde buldukları biliniyor. Rusya'nın "kadim dostları" olarak nitelendirilen bu partilerin Rus bankalarından krediler aldığı ortaya çıkmıştı. Liderler, Putin'in yönetim anlayışını model olarak benimsediklerini açıklıyorlar, hatta Kırım'ın ilhakını meşrulaştırmaya yönelik faaliyetler yürütüyorlardı (Coynash, 2018). Hatta Salvini, Putin baskılı tişört giyerek Avrupa Parlamentosu'nda dolaşmakta bir beis görmeyecek kadar Rusya sevdasını siyasi gündeminin merkezine yerleştirmişti (Italian Lawmaker Put on Pu-

tin T-Shirt at EU Parliament Session , 2015). Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik işgal girişimiyle kendilerini çıkmazda bulan Matteo Salvini ve Le Pen başta olmak üzere tüm Avrupa aşırı sağ aktörleri, Putin yönetimiyle bağları sebebiyle ciddi şekilde eleştirilmeye başlandı (Güngörmez, 2022).

Artan tepkiler, aşırı sağ partiler açısından politikalarını gözden geçirme ve siyasi açıdan yeniden mevzilenme ihtiyacı ortaya çıkardı. Aşırı sağcı liderlerin Rusya'nın saldırısını kınamak zorunda kalarak Ukrayna'ya destek mesajları verdikleri görüldü. Eleştiriler sebebiyle Fransa'da Le Pen'in Putin ile fotoğrafının yer aldığı tüm seçim broşürlerini toplattırıldığı görüldü (Cuthbertson, 2022). Ayrıca Le Pen, savaşın Rus lidere yönelik görüşlerini "kısmen" değiştirdiğini ve Rusya'nın otoriter bir rejim olduğunu söyleme ihtiyacı hissetti. Matteo

Salvini de ilk etapta “her türlü askeri saldırganlığa karşıyım” gibi muğlak ifadeler dile getirirse de daha sonra “askeri saldırganlık” ifadelerini kullanarak Ukrayna Büyükelçiliği’ne çiçek bıraktı.

Finlandiya’daki aşırı sağcı Finns Partisi de NATO üyeliğine şiddetle karşı çıkıyorken ve bu adımı “Fin egemenliğini baltalayıcı bir faktör” olarak değerlendirirken, günümüzde Finlandiya’nın NATO üyeliğine destek vermeye başladı. Kırım seçimlerine gözlemci göndererek ilhaki meşrulaştırmaya çalışan Belçika’daki Flaman partisi de Rus tehdidine karşı Belçika’da silahlanmanın artırılması gerektiğini dile getirdi. Mülteciler konusunda da politika değişikliğine giden partiler, Ukrayna’dan gelen mültecileri “gerçek mülteciler” olarak nitelendirerek Ortadoğu ve Kuzey Afrika mültecilerinden farklı bir tutum sergiledi (Berman, 2022).

Rusya’nın Ukrayna’ya müdahalesi, Rus yanlısı Avrupa aşırı sağının ciddi şekilde zemin kaybı yaşamaları ihtimalini ortaya çıkardı. Bunu engellemek için partilerin yeniden mevzilenmeyi tercih ederek geleneksel politikalarında değişikliğe gitme arayışına girdiği görülüyor.

Yeni Yüzlerle Merkeze Yürüme Stratejisi mi?

Bu noktada aşırı sağ partilerin Rusya konusunda yeniden mevzilenme arayışlarının yanı sıra yeni yüzlerle de kabuk değiştirme stratejisi izlediğine

değinilmesi gerekiyor. İtalya’da özellikle Lig Partisi ile özdeşleşen ve aşırı sağın yıllarca bayraktarlığını yapmış olan Matteo Salvini’nin son yıllarda oldukça yıpranarak konumunu bir diğer aşırı sağcı İtalya’nın Kardeşleri Partisi lideri Giorgia Meloni’ye kapıldığı görülüyor.

Fransa’da gerçekleşen bayrak değişimi de bu kapsamda oldukça dikkat çekiciydi. Fransa’da babası Jean-Marie Le Pen’i ekarte ederek kendi siyasi yolunu çizen Marine Le Pen’in Ulusal Birlik Partisi liderliğini 27 yaşındaki Jordan Bardella’ya bırakması, aşırı sağ partinin kabuk değiştirmeye çalıştığı şeklinde yorumlandı (Schofield & Tobias, 2022). Babası Jean-Marie Le Pen’den çok daha ılımlı bir çizgiyi benimsemesine rağmen ikinci turda merkez sağ ve merkez sol seçmenin oyunu alamayan Marine Le Pen, parti isminin birden fazla kez değiştirilmesiyle de çözüm bulamayınca liderliği genç ve yeni bir yüze bırakma kararı almış görünüyor. Le Pen’in parti içindeki gölge liderliğine devam edeceği su götürmez bir gerçek olarak görülürken, Le Pen’e yüksek sadakatle bağlı olan Bardella ile birlikte partinin daha merkeze taşınması hedefleniyor.

Avrupa Parlamentosu’nda da aşırı sağ parti ailesine liderlik eden Fransa ve İtalya’daki partilerde yaşanan gelişmeler, bu partilerin merkeze yürüme serüvenlerine devam edeceğini gösteriyor. Aşırı sağ partilerin, lider oligarşisine dayandığı ve karizmatik liderlerden beslendiği tespitleri bu

partilerle ilgili literatürde yer alan yaygın bir tespit olsa da doğruluğu soru işaretlerine yol açıyor. Yaşanan bu dönüşümler ve bayrak değişimleri, bu partilerin aslında karizmatik liderlerden ziyade fikirlerden, düşüncelerden ve krizlerden beslendiğini, artan göç ve ekonomik sorunlar sebebiyle güçlenen aşırı sağ görüşlerin özellikle günümüz Avrupasında lidersiz kalmayacağını gösteriyor.

Sonuç Yerine

Son olarak bu partilerin uzun yıllar boyunca muhalefet etmenin konforlu alanından çıkmadığı, çok az hükümet tecrübelerinin olduğu not edilmeli. Hâliyle, iktidara sahip olduklarında ya da koalisyon ortağı hâline geldiklerinde nasıl bir performans sergileyecekleri, aşırı sağ partilerin Avrupa'daki geleceğini de belirleyecektir. Bu bakımdan özellikle İtalya'da Giorgia Meloni kabinesinin nasıl bir performans sergileyeceği, aşırı sağ partilerin iktidar tecrübelerine dair de önemli mesajlar verecektir.

Türkiye'deki karar vericilerin de aşırı sağ parti ailesinde yaşanan bu güncel gelişmeleri ve dönüşümleri yakından takip etmesi gerekiyor. Zira söz konusu partilerde yaşanan dönüşümler ya da strateji değişiklikleri, yalnızca buldukları ülkelerin iç politikalarında değil dış politikalarında da önemli etkilere yol açıyor. Bu partilerin Türkiye'nin AB üyelik müzakereleri sürecini sabote ettiği ve Türkiye'nin AB üyeliğine sert bir şekilde muhalefet ettikleri bilinen bir gerçek. Türkiye'nin, tahay-

yül ettikleri Avrupa'nın bir parçası olmadığı şeklinde yeknesak bir algıya sahip olan aşırı sağ aktörlerin özellikle Avrupa Parlamentosu'nda Türkiye'ye yönelik güçlü bir muhalefet sergiledikleri görülüyor. Hâliyle Türkiye'nin AB üyelik müzakereleri yolunda aşırı sağ partilere yönelik kapsamlı bir stratejiye de sahip olması, bu partilerin mevcut AB ülkeleriyle ve Brüksel yönetimiyle ilişkilerini olumsuz etkilemesini engelleyecek politikalar üretmesi gerekiyor.

Referanslar:

Güngörmez, O. (2021). Avrupa Birliği Ülkelerinde Aşırı Sağın Yükselişi. In F. Cicioğlu, & H. M. Boyraz, *Avrupa Birliği Üzerine Tartışmalar* (pp. 97-114). İstanbul: Aktif Yayınevi.

France 2022 - Presidential election. (2022, Nisan 24). Retrieved from France 24: <https://www.france24.com/en/france-2022-presidential-election-second-round-results>

Güngörmez, O. (2022, March 30). *AB aşırı sağı yeniden mevzileniyor.* Retrieved from Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/ab-asiri-sagi-yeniden-mevzileniyor/2549985>,

Italy's Parliamentary Election 2022. (2022, Eylül 25). Retrieved from Politico: <https://www.politico.eu/italy-parliamentary-election-2022/>

Polk, J. (2022, Eylül 15). *Sweden's general election: Winners, losers, and what happens next* . Retrieved from LSE Blogs: <https://blogs.lse.ac.uk/>

- europblog/2022/09/15/swedens-general-election-winners-losers-and-what-happens-next/
- Cuthbertson, A. (2022, March 2). *Marine Le Pen's far-right party orders 1.2 million election leaflets showing her with Putin to be 'binned'* . Retrieved from Independent: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/france-elections-le-pen-putin-b2025791.html>
- Coydash, H. (2018, Mart 16). *Russia uses loyal 'observers' and repression for illegal elections in occupied Crimea* . Retrieved from Kharkiv Human Rights Protection Group : <https://khpg.org/en/1521166191>
- Italian Lawmaker Put on Putin T-Shirt at EU Parliament Session* . (2015, Haziran 9). Retrieved from Sputnik News: <https://sputniknews.com/20150609/1023150628.html>
- Finns Party parliamentary group backs Nato membership, MPs to be allowed free vote* . (2022, Mart 31). Retrieved from Yle News: <https://yle.fi/news/3-12385697>
- Berman, R. (2022, Mayıs 13). *Why the Right Went Quiet on Ukrainian Refugees* . Retrieved from The Atlantic: <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2022/05/silence-right-ukrainian-refugees/629841/>
- Schofield, H., & Tobias, B. (2022, Kasım 5). *Jordan Bardella: French National Rally has new leader to replace Le Pen* . Retrieved from BBC News: <https://www.bbc.com/news/world-europe-63525377>
- Carlisle, R. (2005). *The Encyclopedia of Politics: The Left and the Right Volume 2: The Right*. Londra: Sage Publication.